

що використовується для роботи на валютному ринку. Проведення навчального спецкурсу дало позитивний ефект, який виявився у підвищенні рівнів готовності студентів економічних спеціальностей до роботи на валютному ринку на основі комп'ютерних технологій.

Література

1. Гринберг А.С., Король И.А. Информационный менеджмент: Учебн. пособ. для вузов. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. -415 с.
2. Жалдак М.І., Рамський Ю.С. До концепції шкільної освіти з інформатики // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 36. наук, праць. - К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова. - 2001. - Вил. 3. - С. 3-7.
3. Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І., Семенова А.В., Бартенева І. О., Богданова І.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / Зінаїда Наумівна Курлянд (ред.). - 3-є вид., перероб., доп. - К: Знання, 2007. - 495 с.
- 4 Черенков А.П. Информационные системы для экономистов: Учеб, пособие. - М.: Издательство «Экзамен», 2002 - 192 с.

УДК.378.147.111

М.В. КУКАЛЕЦЬ

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ ТА ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ПРИРОДОЗНАВСТВА

Анотація. У статті проаналізовано стан і основні тенденції професійної підготовки майбутніх учителів природознавства до проведення позакласної та позаурочної роботи в початкових класах.

Ключові слова: Позакласна робота. Позаурочна робота. Форми організації процесу навчання.

Аннотация. В статье проанализировано состояние и основные тенденции профессиональной подготовки будущих учителей природоведения к внеклассной и внеурочной работе в младших классах.

Ключевые слова: Внеклассная работа. Внеурочная работа. Формы организации процесса обучения.

Annotation. This article deals with the problems and main tendencies of the future teachers of natural science professional training for the outclasses and outlessons work in the junior forms.

Key words: Outclasses work, outlessons work, the organizative forms of the educative process.

Постановка проблеми. У «Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті» наголошується на тому, що державна політика у сфері безперервної освіти повинна проводитися з урахуванням світових тенденцій розвитку освіти протягом життя. Безперервність освіти повинна реалізовуватися шляхом забезпечення наступності змісту та координації навчально-виховної діяльності на різних ступенях освіти [1]. Одним із важливих шляхів реформування сучасної початкової освіти є відродження позаурочної та позакласної роботи, її переорієнтація на реалізацію ідеї всебічного та гармонійного розвитку молодшого школяра, її спрямування виключно на інтереси учня, його самоосвіту, розвиток творчих здібностей.

Реалізація такого підходу потребує більшої мобільності, наближеності позаурочних та позакласних занять з природознавства до особистих інтересів дитини. Це вимагає переосмислення досвіду організації діяльності молодших школярів з природознавства в позаурочний і позакласний часта визначення основних напрямків її удосконалення з урахуванням особливостей і традицій позаурочної і позакласної

роботи. Сьогодні позаурочній та позакласній роботі у початковій школі не приділяють належної уваги, її виконують здебільшого епізодично та формально, обмежують висвітленням загальних питань без належної системності та послідовності.

Зростання ролі позаурочної та позакласної роботи з природознавства, недостатня розробленість її у педагогічній та методичній літературі, відсутність системності у професійно-педагогічній підготовці фахівців зумовили вибір теми статті «Підготовка вчителя початкових класів до організації позаурочної та позакласної роботи з природознавства».

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є обґрунтування сутності й значення позаурочної і позакласної роботи з природознавства та визначення готовності майбутнього учителя початкових класів до її проведення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз літературних джерел вказує на те, що позакласній та позаурочній роботі, як складовій професійно-педагогічної підготовки, приділяли увагу такі вчені, як О. А. Абдулліна [2], Ю. К. Бабанський [3], В. І. Лозова [9] та ін.

Значний внесок у вивчення та удосконалення методики організації різних видів позаурочної та позакласної роботи молодших школярів з дисциплін природознавчого циклу зробили такі вітчизняні вчені, як С. У. Гончаренко [6], Г. А. Глухова [5].

Вагомими напрацюваннями у галузі методики організації позаурочної та позакласної роботи з природознавства є праці вчених-методистів, Т. М. Байбари [4], К. Д. Гончарова [6], В. Г. Горощенко [7], Ф. С. Кисельова [8], Г. В. Коваль [10], Л. К. Нарочної [10], В. М. Пакулової [11] та ін.

Виклад основного матеріалу. В умовах реформування шкільної освіти в Україні на перший план виступає творчий підхід учителя до навчання та виховання дітей.

Це потребує творчого переосмислення досвіду організації діяльності молодших школярів з природознавства в позаурочний і позакласний час, удосконалення її організації, урахування особливостей і традицій позаурочної та позакласної роботи, а також зміни підходів до навчання студентів.

У науково-методичній літературі описаний певний досвід підготовки випускників вищих педагогічних закладів до організації вказаної діяльності. Проте немає єдиного підходу до визначення структури підготовки студентів до проведення позаурочної та позакласної роботи з природознавства. Питання організації позаурочного та позакласного навчально-виховного процесу з природознавства, обґрунтування специфіки позаурочної та позакласної роботи вчителя, визначення її місця та ролі у структурі професійно-педагогічної підготовки залишаються ще недостатньо вивченими.

Аналіз літературних джерел вказує на існування кількох підходів до трактування поняття «позакласна робота».

Згідно підходу, який висвітлюють у навчальних посібниках для студентів, її розглядають як одну із форм навчання природознавства.

Дещо інший підхід знаходимо у працях В. І. Лозової та Г. В. Троцько. Ці вчені висловлюють погляд на позакласну роботу як на «... шлях формування світогляду, досвіду практичної діяльності молодших школярів, спонукання їх до самоосвіти та самовдосконалення» [9, с. 155].

У Педагогічній енциклопедії подано визначення позакласної роботи як складової частини навчально-виховної діяльності школи. Вона має широкі можливості для всебічного розвитку учнів і підготовки їх до життя. Між навчально-виховною роботою, яку проводять на уроках та позакласною роботою існують тісні взаємозв'язки. Позакласна робота дозволяє учням застосувати знання на практиці, розширюючи їх і поглиблюючи. Однак позакласна робота не повинна дублювати навчальну роботу, вона організовується тільки на добровільних засадах. Її зміст і форми визначають за бажаннями учнів і багато у чому залежать від місцевих умов [12, с. 339].

Характеризуючи позакласну роботу як форму організації навчальної діяльності з природознавства В. Ф. Кисельов підкреслює, що позакласну роботу організовують на основі широкої самодіяльності дітей з урахуванням їхніх інтересів і запитів, що виникають під час вивчення природи. Тому така робота дає широкий простір для виявлення ініціативи й виховує у дітей любов до праці, наполегливість, відповідальність. Для позакласної роботи з природознавства немає обов'язкових програм, планів чи форм, її організовують з урахуванням широких інтересів і запитів дітей, які виникають у процесі вивчення природи [8, 57с.].

Великого значення у вивченні природознавства Л. К. Нарочна відводить не обов'язковій, оснований на добровільних засадах позакласній роботі з учнями, яка спрямована на розширення і поглиблення знань. Зміст її виходить за межі програмного матеріалу, доповнюючи і розширюючи його. Включає позакласна робота індивідуальну, масову та гурткову роботу [4, 74с.]

Метою позакласної роботи є створення позитивного ставлення молодших школярів до природознавства, надання школярам особистісної значущості виконання певного виду діяльності з наступним задоволенням їхніх різноманітних запитів та інтересів, сприяння інтелектуальному та духовному розвитку молодших школярів, а також їхньому моральному, естетичному, екологічному та трудовому вихованню.

Головне її призначення - виявити та розвинути творчі здібності молодших школярів до різних галузей науки і культури.

У методичній літературі позакласну роботу вважають тим діючим засобом, який мобілізує молодших школярів на пошук знань, допомагає повніше задовольнити інтереси школярів, створити гарантію успіху й озброїти їх елементами самопізнання, необхідність яких обумовлюється темпами розвитку науково-технічного прогресу.

Отже, позакласна робота з природознавства відповідає творчому рівню молодших школярів і є складовою їхньої освітньої, розвивальної та виховної позаурочної діяльності. Це дає підстави вважати її однією з форм виховання і навчання, а за напрямом діяльності віднести до пізнавально-розвивальної, яка базується на відповідному змісті освіти.

Позакласна робота відрізняється від урочної тим, що будується на взаємній повазі й співтворчості педагога і школярів; на їхній дружбі, духовній спільності, свободі вибору; на визначенні самоцінності особистісних якостей дітей та диференціації їхньої діяльності за інтересами; на взаємоповазі та взаємній зацікавленості в спільному успіхові й наслідках цієї діяльності; на відсутності регламентованих установок.

Логіка організації пізнавальної діяльності молодших школярів у позакласний час полягає у створенні системи позакласної роботи, яка б відповідала меті їхньої діяльності та забезпечувала б усвідомлення моральних якостей школярів.

Особливість методики організації позакласної роботи з природознавства пов'язана з видами позакласної діяльності молодших школярів, що сприяють розвитку особистості та ініціативи. Серед видів позакласних заходів переважаючими є ранки, КВК, виставки тощо. Організація кожного із зазначених видів має певні відмінності.

У методичній літературі з природознавства позакласну роботу поділяють на індивідуальну, гурткову та масову.

Основу класифікації позакласної роботи покладено: а) кількісний склад її учасників, б) роль школяра у виконанні певного виду робіт, в) підготовленість учителя до організації та проведення такої діяльності молодших школярів, г) системність їхнього проведення, що дозволить сформувати у молодших школярів певні особистісні якості.

На підставі аналізу літературних джерел можна зробити висновок, що специфіка проведення позакласної роботи з природознавства полягає у тому, що навчально-виховна позакласна робота з природознавства зі школярами організовується на основі їхньої добровільної участі і створення позитивної мотивації, яка забезпечує неперервну співпрацю вчителя з учнями. Учитель початкових класів спрямовує свою роботу на розвиток кожного з них, забезпечує різноманітні види індивідуальної, групової та колективної творчої діяльності, сприяє формуванню у школярів пізнавальної активності до оволодіння додатковими знаннями з природознавства, а також спрямовує молодших школярів на позитивні емоції.

Специфіка позакласної роботи пов'язана з тим, що позакласне спілкування з учнями вимагає відповідних особистісних та професійних якостей педагога, індивідуального стилю мислення, спрямованого на творчий пошук оригінальних рішень, виховання розумових здібностей молодших школярів у позаурочний час.

Усе це потребує зміни особистої позиції учителя в системі взаємодії з учнем, сутність якої полягає в організації та коригуванні діяльності молодших школярів, які є суб'єктами, здатними до керування власною діяльністю. Учитель початкових класів повинен забезпечити активність школярів, розвинути в них уміння організовувати власну діяльність.

Крім позакласної роботи в методиці природознавства виділяють позаурочну роботу. На зв'язок між уроками і позаурочними роботами, які є обов'язковими для всіх учнів, але виконуються за індивідуальними чи груповими завданнями у природі вказують В. М. Пакулова, та В. І. Кузнецова. Вони трактують позаурочну роботу з природознавства як таку, що не вміщається в рамки уроку, але проведення її є обов'язковим у зв'язку із засвоєнням шкільної програми з початкового курсу природознавства. До позаурочної роботи належать спостереження, літні завдання, вирощування рослин на навчальній ділянці. Завдання для позаурочних робіт спеціально обмірковують, результати їхнього виконання перевіряють, оцінюють і використовують у навчально-виховному процесі для вирішення пізнавальних завдань [11, с.131].

Урочна, позаурочна та позакласна робота школярів тісно взаємопов'язані. Тільки в їхній єдності реалізується весь комплекс освітніх, розвивальних, і виховних цілей з природознавства у початковій школі.

У методиці викладання природознавства Л. К. Нарочна, Г. В. Ковальчук, К. Д. Гончарова дають визначення позакласній і позаурочній роботі і чітко її розмежовують. Позаурочна робота спрямована на виконання в позаурочний час завдань, передбачених програмою, і включає роботу учнів у куточку живої природи, на пришкольній навчально-дослідній ділянці, географічному майданчику або серед природи (проведення спостережень, виконання літніх завдань). Організація і керування роботою повинні здійснюватись обов'язково учителем. Позаурочна робота обов'язкова, за її виконання учні одержують оцінки [10, с.74].

Т. М. Байбара позаурочну роботу визначає як навчально-пізнавальну діяльність школярів, яка здійснюється в позаурочний час. Вона визначається програмою з природознавства і є обов'язковою для кожного учня. Позаурочна робота спрямовується на оволодіння учнями фактичним матеріалом, який використовується на наступних уроках, а також під час закріплення, розширення, поглиблення і застосування певної частини змісту після її вивчення. Така робота виконується в класі під керівництвом учителя і вдома самостійно [4, с.310].

Усі види позаурочних занять (у куточку живої природи, краєзнавчому куточку, на навчально-дослідній ділянці, географічному майданчику, а також проведення спостережень у природі, виконання домашніх завдань та літніх спостережень)

тісно пов'язані з уроками і спрямовані на виконання навчально-виховних завдань, передбачених навчальною програмою.

Основна мета цієї діяльності - повторення, закріплення і використання знань і вмінь, отриманих на уроці. Обсяг і зміст позаурочних робіт визначається вчителем конкретно для кожного уроку чи теми. Позаурочна робота молодших школярів більшою мірою, ніж урочна, має можливості орієнтуватись на особистісні якості та здібності молодшого школяра, які достатньо узагальнені і разом з тим спрямовані на самостійну навчально-пізнавальну діяльність.

Позаурочну і позакласну роботу вчителя можна трактувати і як складову загальної педагогічної діяльності і як окрему специфічну діяльність із певною структурою, метою, змістом і логікою організації.

Піднесення ролі позаурочної та позакласної роботи у формуванні особистості на сучасному етапі функціонування вітчизняної системи шкільної освіти визначається її освітньо-виховними функціями. А саме: позаурочна та позакласна робота молодших школярів з природознавства забезпечує безперервність освіти та диференційований підхід до навчання, сприяє міцності засвоєння знань, спрямовує самосвіту, забезпечує створення позитивних емоцій в процесі спілкування та співробітництва, формує особистісні якості, забезпечує зайнятість дітей у позаурочний час.

Висновки. Як засвідчив аналіз літератури, позаурочна та позакласна робота в загальній системі безперервної освіти виконує не допоміжну, а випереджувально-прогностичну функцію. Вона, як сукупність навчально-виховних заходів, є найбільш гнучкою, здатною розкривати інтереси та здібності молодших школярів. Навчально-виховний процесу початковій школі стане повноцінним за умови, якщо урочна, позаурочна та позакласна робота з природознавства набудуть цілісності, гармонійності, комплексності.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що готовність до позакласної роботи з природознавства, як і готовність до педагогічної діяльності в цілому повинна мати ті ж компоненти. Разом з тим вона повинна характеризуватись і особливими специфічними елементами, спрямованими на здійснення позакласної роботи й розкривати її сутність. Необхідна цілеспрямована підготовка студентів, яка б забезпечила належний рівень сформованості важливої професійно-педагогічної якості - готовності до організації позаурочної та позакласної роботи.

Все це потребує оптимального поєднання організаційних форм та технологій підготовки студентів до виконання позаурочної та позакласної роботи у початковій школі.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. - К., 2002. - 24 с.
2. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования* / О. А. Абдулина. - М. : Просвещение, 1990. - 139 с.
3. Бабанский Ю. К. *Избранные педагогические труды.* / Ю. К. Бабанский - М. : Педагогика, 1989. - 558 с.
4. *Про природознавства в початкових класах : навч.*
5. Глухова Г. А. *Позакласна робота як засіб підвищення ефективності уроку* / Г. А. Глухова. - К. : Рад. школа, 1983. - 112 с.
6. Гэнчаренко С. У. *Методологические и теоретические основы формирования у учащихся средней школы естественно-научной картины мира: дис. доктора, пед. наук: 13.00.01.* / Гончаренко С. У. - К, 1989. - 56 с.
7. Гэрощенко В. П. *Методика преподавания природоведения* / В. П. Горощенко, И. А. Степанов. — М. : Просвещение, 1984. — 159 с.
8. Киселев В. Ф. *Методика викладання природознавства в початкових класах : навч. посібн. для студентів* / В. Ф. Кисельов. - К. : Вища школа. 1975. - 174 с.

- 9 Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: навч посіб./ В. І. Лозова, Г. В. Троцько - Харків : Держ пед. ун-т, 1997-338 с.
10. Нарочна Л. К. Методика викладання природознавства: навч посібник / Л. К. Нарочна, Г. В. Ковальчук, К. Д. Гэнчарова. К. : Вища шк., 1990. - 302с.
11. Пакулова В. М. Методика преподавания природоведения : учеб, для студентов пед. ин-тов / В. М. Пакулова, В. И. Кузнецова. - М. : Просвещение, 1990. - 192 с.
12. Педагогическая энциклопедия / [гл. ред. : И. А. Каиров]. — М. : Советская энциклопедия, 1964. Т. 1. - 832 с.

УДК 811.161.2'276.6:62

Г.І. ЛОЗА

ВІДТВОРЕННЯ ПРОЦЕСОВИХ ЯВИЩ ЯК ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ РЕДАГУВАННЯ

Анотація. Присвячено особливостям відтворення процесових явищ у науково-технічній літературі при підготовці їх до друку. Розглянуто можливі варіанти застосування словотвірних правил.

Ключові слова: науково-технічна література, навчальна книга, українська технічна термінологія, редагування наукового тексту, процесові явища.

Анотация. Посвящена особенностям отображения процесса действия в научно-технической литературе при подготовке к печатанию издания. Рассмотрены возможные варианты употребления словотвобразовательных правил.

Ключевые слова: научно-техническая литература, научная книга, украинская техническая терминология, редактирование научного текста, процессуальные явления.

Annotation.The article is devoted to the editing features of process of an action in technical literature while preparing edition to the seal. The possible options for applying word-forming rules are considered.

Key words: scientific and technical literature, educational books, Ukrainian technical terminology, scientific text editing, processes events.

Актуальність дослідження полягає в прагненні привернути увагу авторів і редакторів до особливостей редагування процесових явищ у науковій та навчальній літературі. **Об'єкт** дослідження - процес підготовки до видання навчально-технічної літератури у вищому навчальному закладі. **Предмет** - особливості відтворення процесових явищ у навчально-технічній літературі для студентів вищих навчальних закладів.

Історично склалося так, що в Україні тривалий час викладачі, службовці та інженерно-технічні працівники у вищій технічній школі при фаховому спілкуванні здебільшого вживали російську мову. Цією мовою надруковано переважну частину навчальної літератури для вищих навчальних закладів. Однак навіть у людей, які добро володіють українською літературною мовою, виникають труднощі під час проведення за нять, підготування лекцій, доповіді або виступу, написання статті чи монографії, складання листів, наказів та іншої управлінської документації, в оформленні дисертації, дипломної чи курсової роботи, звіту про науково-дослідну роботу чи іншої науково-технічної документації українською мовою. Головна мета цієї роботи - привернути увагу авторів і редакторів навчальної книги до відтворення процесових явищ у сучасній українській мові, які труднощі виникають в уживанні слів і словосполук, що описують процеси.

Наука і техніка - це такі сфери, які людина створила для підсилення своїх фізичних та інтелектуальних можливостей. Наука вивчає змінювання природ-